

KUKA ON TUO NUMERO 10?

Kansalaisvaikuttamisen opettajankoulutuksen verkkosivuilla alkaa ilmestyä haastatteluja. Näkemyksensä kansalaisvaikuttamiseen tuovat julki ”oikeat vaikuttajat”. Päänavaajana sarjassa on kansanedustaja Jukka Gustafsson Tampereelta. Hän on ollut pitkään SDP:n tärkeimpiä asiantuntijoita mm. koululainsäädäntöön liittyvissä asioissa. Tällä hetkellä hän on eduskunnan Työelämä- ja tasa-arvoasiain valiokunnan puheenjohtajana. JG on aito aktiivinen vaikuttaja. Tampereella hänet tunnetaan kovaäänisenä joukkueensa kannustajana jalkapallostadionien lehtereillä. Myös eduskunnan vahvana välihuutajana hän on mainetta niittänyt. Hän on myös hyvä puhuja ja taitava kirjoittaja. Jukka Gustafssonin kanssa juttua väänsi Tampereen normaalikoulun lukion opinto-ohjaaja Jukka Vuorinen.

Mihin kansalaisvaikuttamisen politiikka -ohjelma mielestäsi tähtää?

Mielelläni käytän käsitettä "täysi kansalaisuus". Kysymys on kahdesta tärkeästä asiasta. Ensinnäkin oikeuksista ja velvollisuuksista ihmisenä ja kansalaisena toinen toisillemme sekä toiseksi ymmärryksestä siitä, että tämä yhteiskunta kehittyy yhteisen tahdon ja toiminnan mukaan, jossa jokaisella ihmisellä on mahdollisuus vaikuttaa. Oikeudenmukaisuus syntyy oikeuksien ja vastuun tasapainosta, minkä koen poliittisia ratkaisuja tehdessäni yhdeksi vaikeimmista. Erityisesti monet nuoret kokevat yhteiskunnan oikeuksia jakavana jakoautomaattina ilman vastavuoroista henkilökohtaisen vastuun ymmärtämistä.

On monia tapoja ja polkuja vahvistaa ja monipuolistaa kansalaisvaikuttamista - koulutus ja kasvatus ovat kuitenkin yksi tärkeimpiä. Korostan paljon myös median ja yleisradion, TV:n vastuuta ja roolia kansalaiskasvatuksessa.

Onko Suomessa häiriötila tai peräti hätätila kansalaiseksi sosiaalistumisessa?

Minusta on syytä vakavoitua esim. työttömien, osin myös nuorten ja monien kaupunkien pienituloisten ihmisten asuinalueiden äänestysosallistumisen alhaisuudesta. On äänestysalueita, joissa se on jopa 30 - 40 %:n tasoa. Kysymys on vakavasta vieraantumuksesta yhteiskunnasta ja jonka seurauksena esim. eduskunta ei enää oikeasti edusta koko kansaa. Onhan se ongelma, ettei puolen miljoonan pienituloisen ihmisen kokemus välity valittujen edustajien kautta niin kuin voisi.

Voidaanko tällaisilla ohjelmilla vaikuttaa?

On ehdottoman tärkeää, että erilaisia ohjelmia "viritetään". Kun kysymys ei ole helposta asiasta ja

kärjistäen sanottuna vallitseva hegemoninen valtakulttuuri (mainonta, iltapäivälehtien lööppi- ja pintajournalismi, ei sanomalehtiä koteihin ym.) vaikuttaa yhteiskunnallista ja poliittista toimintaa vähättelevään suuntaan. Tyyliin "siellä ne poliitikot hoitavat vain omia asioitaan".

Eli pienetkin tulokset "kansalaisvaikuttamisessa" ovat tärkeitä, koska muuten kehitys voi mennä vain huonompaan suuntaan.

Mikä on koulun osa ja mahdollisuudet?

Perusopetuslaki, lukion ja ammatillisen koulutuksen lait ja opetussuunnitelmat suorastaan velvoittavat esimerkiksi perusopetuslain 2 § "opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen..." Lain perusteluissa valiokunta on myös halunnut korostaa yksilön asemaa yhteiskunnan jäsenenä. Toisaalta ihmisyyden ja toisaalta yhteiskunnan jäsenyyden ottaminen lähtökohdaksi korostaa sekä yksilöä ja hänen omia lähtökohtiaan että suuremman yhteisön jäsenyyttä. Emme ole syntyneet tänne yksistään itseämme varten. Non nobis solis noti sumus.

Koulun henkinen toimintakulttuuri on tärkeä. Eli onko koulu ja opettajat oikeasti sisäistäneet ja ymmärtäneet, kuinka tärkeä asia kansalaisuus, yhteiskunta ja demokratia oikeasti ovat. Voisiko se olla yhtä tärkeää kuin oppia lukemaan, laskemaan, ymmärtää olevansa yhteisön, yhteiskunnan jäsen?

Ajatteletko, että suomalaisten opettajien on helppo ryhtyä aktivoimaan oppilaitaan ja opiskelijoitaan?

Koulu voi tehdä paljon, jos se synnyttää jotenkin positiivisen asenteen yhteiskunnallista vaikuttamista ja toimimista kohtaan. Luulen, että opettajien tulisi "ravistella" myös itseään, mielellään rehtorien johdolla. Asia tulisi olla kirjoitettuna ja mielellään opettajakunnan sisäistämänä koulun yhtenä arvona työ- ja toimintasuunnitelmassa.

Hyvä opettaja on kasvattaja. Fraasi, mutta kun valitettavasti suurin osa vanhemmista laiminlyö lähes kokonaan eettis-yhteiskunnallisen kasvatuksen niin koulun on suorastaan pakko vahventaa rooliaan tässä!

Miten aktiivisia kansalaisia pitäisi kasvattaa koulussa?

Toivon, että tämä kansalaisvaikuttamisen hanke tuo paljonkin ideoita ja sisältöjä koulujen mahdollisuuksiin. Toivon, että tietoisesti panostettaisiin 7.- 9. luokkalaisiin erilaisten pidempien oppimisprojektien kautta, joka sisältää "tekemistä", "matkustamista", "sanomalehtiä" ynnä muuta. Yksi teema voisi olla "millainen kaupunginvaltuutettu tai kansanedustaja minä olisin". Kieltäydyn uskomasta, ettei yhteiskunnallisia asioita voi opettaa ja oppia niin, että se on paitsi "hyödyllistä", niin motivoivaa ja kivaa - kaikille.

Mikä merkitys on kouludemokratialla? Tuntuuko sana tutulta?

En halua mestaroida vaativalla kouludemokratia-asialla ja -käsitteellä. Jos olisin ollut esim. 10 vuotta opettajana peruskoulussa, voisin esittää ehkä konkreettisia kehittämisajatuksia, mutta nyt ne pitää löytää itse. Tunnen hyvin esim. jalkapallon puolesta käytännön hyvistä toimintamalleista

"Kaikki pelaa" (ei vilttiketjussa, puolen pelin takuu) ja "pelisäännöt". Kun harjoituskausi alkaa, sovitaan pelisäännöt, 10 - 15 kohtaa ja jokainen allekirjoittaa pelisäännöt. Miten tullaan harjoituksiin, valmentajan asema, mahd. rangaistuksista jne. Demokratia on tapa toimia, myös koulussa.

70-luvulla nuoret olivat poliittisesti aktiiveja. Mitä ajattelet itse tuosta ajasta?

Tärkeää tietysti oli se, että tuolloin oli ihanteita ja tavoitteita. Ei yksin nuorten osalta. Viittaaan yritysdemokratiaan, tulonjakoon, ulkopolitiikkaan, Vietnamin sotaan jne. esim. metallityöntekijöiden seitsemän viikon lakko. Nuoret olivat esim. omissa puolueissaan "omanatuntona" ja heitä pelättiin ja kuunneltiin. Muistan kun itse kamppailin kovin demariopiskelijoiden liepeille kertyneitä marxilaisia vasemmistolaisia vastaan (moni meni myöhemmin taistolaisiin) niin Tampereen yliopiston WC:hen oli joku kirjoittanut seinään, että "Gustafsson on uustannerilainen". Ahdistus oli ollut kova.

Tänä päivänä poliittiset nuorisjärjestöt ovat heikkoja ja poliittinen järjestäytyminen minimaalista. Ei se aina yhtä juhlaa ollut 70-luvullakaan. Olin järjestämässä demarinuorten seminaaria Virroilla ja kun sitä aloitettiin, niin paikalla oli neljä nuorta. Eri syistä vielä parikymmentä vähän myöhästyi. Alustajana ollut Tampereen Työväenopiston rehtori Veikko O. Veilahti totesi meille, että "aina kannattaa puhua, vaikka paikalla olisi vaikka vaan kaksi ihmistä". Olen muistanut Veikon opetuksen ja minua ei ole häirinnyt se, jos joskus on hyvin vähänkin kuulijoita. Monasti keskustelu on parempaa.

Miten sinusta aikanaan tuli "aktiivinen kansalainen"?

Kävin lapsena paljon kirjastossa. Ajattelen olleeni utelias. Tein keskikoulussa esitelmän Väinö Linnasta ja se herätti opettajassani voimakkaita tunteita ja se oli kouluaikani eräs harvoista yhteiskunnallisista luokkatilannekonflikteista. Yritin puolustaa Väinö Linnan näkemyksiä - ja luokka selvästi jakaantui. Tunnistin ilmapiirin vahvasti. Ensimmäisen "julkisen" puheenvuoron käytin armeijan yksikköni päätösjuhlissa, johon tehtävään minut valitsi jotenkin erikoisella tavalla upseerijohto ja lähtevä ikäluokka. Kuulijoita oli yli 300 ja puheen pituus oli noin viisi minuuttia. En muista saaneeni mitään apua puheen tekoa varten.

Sen jälkeen olen pitänyt puheita melkoisen määrän. Ehkä aktiivisuuden synnylle oli ominaista se, että kun innokkaana, tanssista kiinnostuneena halusin paikan suhteen vaihtelua ja yritin mennä ylioppilasklubille, niin kysyttiin yo-kunnan korttia. Ei minulla sellaista ollut ja nolona poistuin. Se loukkasi minua ja muistan hyvin, kuinka päätin, etten ole huonompi ja vielä minä sinne menen. Pysin vuosi sen jälkeen Tampereen yliopistoon yhteiskunnalliseen opetusjaostoon, jonne pääsi ei ylioppilas. Luin itseni viidessä vuodessa maisteriksi - ja kävin monta kertaa tanssimassa Turussa ja Tampereella yo-tansseissa.

Aktiivisuuttakin on monenlaista. Sinä olet ainakin ollut aktiivinen urheilun alueella. Onko niin, että jos aktiivinen edes jollain alueella, aktiivisuus leviää muuallekin?

En ollut koulussa mitenkään erityisen hyvä, mutta urheilussa olin. Aina kymppi. Kaikista kovimmalle otti, kun isäni hiihdäytti minua 8-vuotiaasta 14-vuotiaaksi joka sunnuntai Turun alueen kilpailuissa. Pärjäsin hyvin. Vaikka se on tyhmää sanoa, olin aina ensimmäinen tai toinen. Aina. Kun "lopetin" hiihdon - niin meni yli 20 vuotta, kunnes taas hiihtelin. Varsinainen urheilu-urani tapahtui jalkapallossa, jossa pelasin kansallisella huipputasolla 1960-luvun lopussa ja 70-luvulla

lähes kymmenen vuotta. Ura päättyi hetkellisesti jalan katkeamiseen Valkeakoskella 1974. Myöhemmin olen voittanut virallisissa ikämiesten otteluissa SM-kultaa ja hopeaa.

Jalkapallo on ainut asia, jossa tunnistan oikeasti olevani edelleen hyvä. Parhaan todistuksen sain tästä, kun viitisen vuotta sitten oli EU-maiden eduskuntien jalkapalloturnaus Portugalissa. Suomi pelasi Italian parlamentin joukkuetta vastaan ja ottelua seurasi Englannin joukkue. Eräs pelaaja oli kysynyt vaihtopenkillä istuvalta Hannu Takkulalta, että "kuka teillä on tuo numero 10 – oletteko hankkineet hänet tätä turnausta varten Eduskuntaan?". Pelaaja oli tuolloin jo neljännen kauden kansanedustaja. Kyllä aktiivisuus myös kasaantuu. Mutta epäilemättä tänä päivänä yhteiskunta on niin paljon muuttunut, ettei "kasautumisteoria" enää toimi samalla tavalla.

Onko nuorten liian vaikeaa tulla politiikan areenalle? Oliko aikanaan helpompaa, kun olit itse nuori?

On oikeasti valitettava asia, jos esimerkiksi poliittisiin nuorisjärjestöihin tulee mukaan vain lähinnä opiskelijanuoria. Erilaiset kansalaisjärjestöt - ympäristöasiat, kulttuuri, liikunta yms. - kasvattavat myös osin huomaamattaan monia yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja tehtäviin. Poliitiikkaan tullaan mukaan "mutkan" kautta, mikä ei ole huono asia.

Aiemmin 1960 - 70 -luvulla yhteiskunnan luokkaluonne oli kouriintuntuvampaa, erot vasemmiston ja porvariston välillä näkyvämmät ja todelliset. Oli helpompaa valita "puolensa". Suomalainen vaalijärjestelmä on myös nuoria luotaantyöntävä. Meillä oli ns. pitkälistajärjestelmä vuoteen 1953 asti. Järjestelmä, joka on käytössä monissa maissa. Se merkitsee, että puolueet ja niiden ohjelmat ja johtohenkilöt profiloituvat. Meillä vaalit ovat tosiasiaa hyvin sisältököyhät, kun vaalikampanja on niin ehdokaskeksinen. Kokoomusehdokas "lupaa" ajaa lähes samoja asioita kuin vasemmistolainenkin, vaikka todellisuudessa näin ei aivan tapahtuisikaan. Puolueiden erot ovat selkeät edelleenkin esim. eduskunnassa, mutta ei se juuri näy vaalien alla. Kun politiikka ei helposti avaudu nuorille niin asioiden ja ilmiöiden taustoitusta voisi ja saisi tehdä enemmän. Miten opettaja X tekee sen objektiivisesti, kiinnostavasti, on sitten ammattitaidollinen asia.

Poliitikkoja ei arvosteta Suomessa. Mistä tämä johtuu?

Poliitikkojen arvostusasia on paljolti klisee. Liikun varsin paljon erilaisten ihmisten parissa - bussissa, kaupoissa, omalla asuntoalueellani, urheilun parissa ja yleensä paljon. Vaikka olen jäävi arvioimaan, niin tunnistan saavani reilun ja jopa arvostavan kohtelun suurimmalta osalta ihmisiä. Joskus omaiset välittävät sivusta tietoa, että he toivoisivat Jukan olevan tilaisuudessa paikalla (häät, hautajaiset, erilaiset juhlat).

Eli yksittäistä kansanedustajaa Suomessa ja maakunnissa arvostetaan paljon enemmän kuin "lööppijournalismi" antaa kertoa ja ymmärtää. Silti tiedän, että joissakin puolitiiteellisissä selvityksissä kansanedustajan ammatti/työ ei sijoitu ihan kärkipäähän. Häviämme lääkäreille, poliiseille, palomiehille ym. On hyvä, että ihmiset arvostavat näitä ammatteja, töitä. Jos tutkija lyö eteen 200 ammatin listan, niin tulos on aika "odotettu". On valitettavaa, että poliitikkojen työtä tunnetaan loppujen lopuksi huonosti. Aika pieni osa kansalaisista, vähemmistö, seuraa yhteiskunnallista toimintaa syvällisesti. Eikä siinä mitään pahaa, silloin vain vastataan erilaisiin kysymyksiin - musta nyt tuntuu pohjalta.

Minulla oli pari vuotta sitten koululaisia Eduskunnassa vierailulla. Eräs tyttö yllätti minut konkreettisella kysymyksellä yleisölehterillä. Kysymyksellään siitä, mitä minä olen täällä saanut

aikaiseksi? Kelasin nopeasti, että en oikein voi vastata, että kyllä täällä yhdessä tehdään päätöksiä ja valiokunnassa näin ja noin. Tytölle ei olisi jäänyt mitään mieleen! Vastasin konkreettisesti esimerkillä, että kyllä sellaisia asioita ja hankkeita on, joissa voin hyvällä omallatunnolla sanoa vaikuttaneeni aivan keskeisesti asioihin. Taisin mainita vuorotteluvapaan, lakialoitteeni asiassa, ja kuinka ministeri esitellessään asian totesi, että tälle voidaan antaa nimi "Lex Gustafsson". Kerroin Teiskon tien rakentamisesta, muutoksista koululakeihin esim. lapsen oikeudesta tukiopetukseen. Ja lopuksi olen saanut satoja hyviä palautteita kansalaisilta, myös kriittisiä.

Ja hyvältä tuntui silloinkin, kun aivan outo, noin viiskymppinen mies, postinkantaja pysäytti minut Hämeenkadulla ja kysyi olenko Jukka G., vastasin myöntävästi. Hän kertoi haluavansa henkilökohtaisesti kiittää vuorotteluvapaajaksostaan, jolta oli juuri palannut. Hän kertoi sen olleen hänen elämäntilanteessaan erityisen tärkeä ja olleensa kiitollinen siitä mahdollisuudesta olla puoli vuotta "omilla asioillaan".